

Likvidace kláštera v roce 1950 – akce K

Autorka: Dagmar Smolíková, duben 2020.

Když si komunisté po únoru 1948 začali v republice upevňovat moc, svou pozornost záhy obrátili na katolickou církev, kterou pokládali za svého největšího nepřítele¹. A ne ledajakého. K církvi se totiž hlásilo 73 % obyvatel². Museli proto postupovat obezřetně, krok po kroku. To poslední, co nová vláda potřebovala, bylo vyvolání neklidu mezi lidmi, zvláště když šťastným životem dělníků a rolníků komunisté zaštiťovali téměř každé své rozhodnutí.

První kroky

Těžko říct, kdy si řeholníci začali uvědomovat, že jim pomalu začíná zvonit hrana. V Brně se o tom zcela jistě veřejně mluvilo už v polovině roku 1949, jak zaznamenal církevní tajemník ve svém hlášení: „Řeholní kněží vyslovují obavy, že bude přikročeno k uzavírání řádů, vysvětlení, že se to nestane, zřejmě nevěří.“³

V té době měli brněnští kapucíni s novým režimem už své zkušenosti. V březnu 1948 akční výbor věznice na Cejlu žádal o odvolání Stanislava Žyly z pozice duchovního správce; mj. se jim nelíbila jeho německá národnost.⁴ A v červenci se tzv. vyakčnění dočkal Klétus Petěrka. Akční výbor filozofické fakulty, kde studoval, jej vyloučil „ze všech vysokých škol“⁵, protože – jak uvedli – neměl „kladný postoj k lidově-demokratickému zřízení“⁶. Bratři také velice dobře věděli, že jejich kázání – stejně jako v jiných kostelích – jsou monitorovaná síť donašečů⁷.

Samotnou přípravu likvidace řádů dostal za úkol v říjnu 1949 vzniklý Státní úřad pro věci církevní (SÚC). Ten se s oporou v nových církevních zákonech stal nejvyšším představitelem všech u nás působících církví, včetně katolické, která se tím definitivně ocitla v područí státu. První, listopadový návrh SÚC ještě nepočítal s úplným zrušením řeholí, spíše s jejich omezením, kontrolou, centralizací a perzekucí v případě, že se nepodrobí novým podmínkám.⁸ Církevní tajemníci museli pro další jednání shromáždit co nejpřesnější údaje o každém klášteře v republice. Zpráva o kapucínském konventu v Brně zahrnuje vedle přehledu bratří a dalších lidí, kteří zde bydleli, také stav budov, počet a rozměry místností, finanční příjmy komunity či částky na účtech.⁹

1 Zápis ze zasedání předsednictva ÚV KSČ, které jednalo o přípravě voleb a postoji k církvi, 4. 5. 1948. In Karel Kaplan: Stát a církev v Československu 1948–1953, Nakladatelství Doplněk, Brno, 1993. Generální tajemník ÚV KSČ Rudolf Slánský: „Církev [katolická] je jediný vážný protivník, který nám zůstal.“, s. 255. Ministr spravedlnosti Alexej Čepička: „Jejich organizace [katolické církve] je velmi rychlá a dobrá. Je to jediná nepřátelská organizovaná síla.“, s. 252.

2 Návrh na řešení náboženských otázek v ČSR, schválený na poradě J. Hendrycha, A. Čepičky, J. Taussigové a zástupců církevní komise ústředního akčního výboru NF, 30. 8. 1948. In Karel Kaplan: Stát a církev v Československu 1948–1953, Nakladatelství Doplněk, Brno, 1993, s. 258.

3 Archiv města Brna, Církevní oddělení B1/8, 1949–1955, inv. č. 64, krabice 17; hlášení z 22. 8. 1949.

4 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 59, fol. 9; žádost z 26. 3. 1948. Stanislav Žyla skončil ke 14. 4. 1948 (fol. 8).

5 Archiv Masarykovy univerzity, fond A 2 Filosofická fakulta, knihy, František Petěrka, rok 1947/1948, semestr VII.; zápis z 22. července 1948.

6 Archiv bezpečnostních složek, fond V–473 Brno, sign. Burda a spol., II. část, nefoliováno, zápis o výpovědi, 13. 2. 1950.

7 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, I. a II. manipulace, karton 263, fol. 26.

8 Návrh SÚC na postup proti řeholím a klášterům. Příprava tzv. akce K, 22. listopad 1949. In Církevní komise ÚV KSČ 1949–1951. Edice dokumentů, Nakladatelství Doplněk, Brno, 1994, s. 319–320.

9 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2614, fol. 312; podrobná zpráva církevního tajemníka o kapucínském klášteře v Brně pro potřeby SÚC, 22. 12. 1949.

V soupisu samozřejmě nechybí ani kádrový posudek: „V pořadí důležitosti je klášter kapucínů druhý v Brně. Kněží tohoto řádu konají misie a zpovědi na venkově. Také většina duchovních z Brna i venkova se zpovídá u kapucínů. Požívají tudíž značné důvěry, a tím i vlivu nejen na věřící, ale i mezi světskými duchovními. Kostel při klášteře má tradičně dobré návštěvy. V kázáních bývájí někdy i skryté narážky na dnešní poměry. Slova jsou však volena tak, že je kazatele těžko stíhati. V tomto směru zvláště vyniká P. František Petěrka, řeholním jménem Cletus. Kvardiánem kláštera je t. č. P. Eduard Dospiva, na členy řádu má vliv a udržuje mezi nimi kázeň. Není otevřeně reakční, rozhodně však nemá kladný poměr k lidově demokratickému zřízení.“¹⁰

Likvidace ve třech fázích

SÚC své plány ohledně klášterů postupně přitvrzoval, až vyústily v dobře známý monstrproces s představiteli některých řeholních řádů přiosťřený čihošťským zázrakem¹¹. Tím si komunisté vyrobili záminku pro první etapu akce K, jež proběhla formou nočního přepadení z 13. na 14. dubna 1950. V Brněnském kraji byly vyklizeny tyto domy: salesiáni (Brno), jezuité (Brno), redemptoristé (Brno, Svitavy, Tasovice), františkáni (Moravská Třebová), dominikáni (Znojmo) a salvatoriáni (Vranov).¹² V instrukcích SÚC pro krajského církevního tajemníka Františka Kalinu mj. stojí: „Účelem zásahu není, abychom zničili řehole, nýbrž abychom překazili protistátní činnost řeholníků a vlivem užitečné práce i soustavné výchovy je získali pro režim.“¹³

Při plánování druhé etapy už komunisté postupovali mírněji a představeným klášterů nabídli možnost dohody: buď přistoupíte na spolupráci, nebo dopadnete jako ti z první vlny. Na poradě na SÚC v Praze, kam byli na 27. dubna pozváni zástupci dalších pěti brněnských konventů¹⁴, se jako jediný vzepřel kapucínský kvardián Eduard Dospiva¹⁵. Ti ostatní – augustiniáni, minorité, salvatoriáni a eucharistiáni – si ale stejně příliš nepomohli, jejich domy ještě týž den obsadila StB a většinu řeholníků odvezla¹⁶.

Ve třetí etapě, která v Brněnském kraji proběhla 3. května, přišli na řadu kapucíni ve Znojmě, benediktini v Rajhradě, piaristé v Mikulově a petrini v Brně. Komunisté z likvidace vyjmuli pouze milosrdné bratry¹⁷; zřejmě nechťeli být srovnáváni s nacisty, kteří v roce 1941 tento řád kvůli jeho zapojení do odboje zrušili¹⁸. Časem však došlo i na ně, z Brna museli odejít v roce 1956¹⁹.

10 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2614, fol. 312; podrobná zpráva církevního tajemníka o kapucínském klášteře v Brně pro potřeby SÚC, 22. 12. 1949.

11 Proces *Machalka a spol.* se konal 31. 3.–5. 4. 1950.

12 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2614, fol. 2; zpráva o vyklizených klášterech Brněnského kraje ze 6. 6. 1950.

13 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2614, fol. 1; instrukce z 5. 4. 1950.

14 Archiv kláštera kapucínů v Brně, AG • 01, Agenda 1950–1970, fol. 1.

15 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2614, fol. 28.

16 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2614, fol. 2; zpráva o vyklizených klášterech Brněnského kraje ze 6. 6. 1950.

17 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2614, fol. 2–3; zpráva o vyklizených klášterech Brněnského kraje ze 6. 6. 1950.

18 Jan Chvatík: Perzekuce duchovních na Moravě od počátku okupace do konce II. stanného práva; in Petr Fiala, Jiří Hanuš (eds.): *Katolická církev a totalitarismus v českých zemích*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Praha, 2001, s. 64–65.

19 Stanislav Balík a Jiří Hanuš: *Katolická církev v Československu 1945–1989*, Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 2013, s. 167.

Den K

Akce K začala pro brněnské kapucíny ve čtvrtek 27. dubna 1950 po třetí hodině odpolední²⁰, kdy před klášterem zastavilo auto s pražskou poznávací značkou a z něho vystoupil zmocněnec SÚC Jaroslav Putna, zástupce StB a kvardián Eduard Dospiva. Záhy se k nim připojil církevní tajemník ústředního národního výboru Vilém Živna. Požádali Dospivu, aby svolal všechny bratry do refektáře a zpravil je o aktuální situaci. „Jeho vysvětlování bylo často přerušováno řeholníky, z nichž někteří prohlašovali, že je to násilí a že dobrovolně neodejdou,“ napsal Putna do svého hlášení²¹. Ač se kvardián snažil zachovat rovnováhu, jak Putna s Živnou shodně vypovídají, přede všemi nakonec prohlásil, že ani on neodchází dobrovolně a že vystěhování rovněž považuje za násilí.

Bratři si pak měli pod dohledem estébáků sbalit své osobní věci, což demonstrativně bojkotovali především dva nejstarší členové komunity, Karel Toufar²² a Stanislav Žyla²³. Další nesnáz představovala večerní mše svatá, kterou podle církevních pravidel mohl z přítomných kněží odsloužit pouze Klétus Petěrka; ti ostatní už tak totiž učinili během dne. Klétus s pověstí „reakcionáře první třídy“²⁴ nezklamal ani tentokrát a lidem v kostele sdělil, že kapucíni v Brně končí. To samozřejmě vzbudilo rozruch, který se utišil až zásahem StB. Několik desítek lidí zůstalo stát před kostelem ještě po deváté hodině večer a vidělo, jak autobus odváží bratry neznámo kam.

Ten den Brno opustil Eduard Václav Dospiva, Evžen Jan Konečný, Karel František Toufar, Stanislav Aleš Žyla, Justýn Josef Nekula, Klétus František Petěrka, Martin Cyril Ptáček, Polykarp Jan Sláma, Zeno Eduard Diviš a Bohumil Josef Podhorný z fulneckého kláštera, který zde byl pouze na návštěvě.²⁵ Jediný, komu se podařilo celé akci vyhnout, byl bratr laik Vincenc Jan Halaš, který se tou dobou léčil v nemocnici u Milosrdných bratří.²⁶ Po propuštění mu StB dovolila odstěhovat se k sestře do Chvalova²⁷; později pak odešel z řádu a oženil se²⁸.

Noví správcové

Bezprostředně po odjezdu bratří se do kláštera na čtyři dny nastěhovala kontrolní komise, což byli úředníci z brněnského ústředního národního výboru. Za doprovodu estébáků postupně procházeli jednotlivé místnosti, v každé sepsali inventář, načež ji zamkli a zapečetili.²⁹ Průběžná zpráva zmocněnce SÚC Jaroslava Putny dokládá, že jim při práci nechyběla bdělost ani ostražitost: „Při dosud provedené prohlídce člen[y] StB nebyl nalezen žádný závadný protistátní materiál jako tiskopisy, dopisy, event. zbraně. Nějaký písemný materiál byl sice StB zabaven, ale nebyl dosud prohléd-

20 Co se ten den stalo, vychází z těchto zdrojů: Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1121–1123; zpráva z 28. 4. 1950; fol. 1125–1126; zpráva z 2. 5. 1950; karton 2614, fol. 32; zpráva z 27. 4. 1950.

21 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1125–1126; zpráva z 2. 5. 1950.

22 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1125–1126; zpráva z 2. 5. 1950.

23 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 859–860; zpráva z 25. 5. 1950.

24 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, I. a II. manipulace, karton 1219, inv. č. 878.291.8, fol. 205; posudky různých kněží.

25 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1121–1123; zpráva z 28. 4. 1950.

26 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1121–1123; zpráva z 28. 4. 1950.

27 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 862.

28 Databáze bratří Provincie kapucínů v ČR.

29 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 987–988.

nut.“³⁰ Závěrečná zpráva komise ještě doplňuje, „že mimo uvedené pokladní hotovosti nebyly nalezeny žádné cenné věci, jako šperky, zlato“³¹. Poté Putna převzal správu kláštera³², kterou vykonával až do 26. října 1950, kdy už měl budovu ve svých rukou nový nájemce³³.

Pod jeho dozor spadal také nový duchovní správce kapucínského kostela, kterého s předstihem vybral krajský církevní tajemník Tomáš Mašek³⁴. Pokud by na poradě v Praze kvardián Dospiva na spolupráci kývl, kapucíni by se zařadili mezi „pokrokové řeholníky“ a SÚC by jednoho z nich při kostele nechal³⁵. Nestalo se, proto musel tajemník oslovit někoho z diecézních kněží. Proč volba padla zrovna na Karla Černého (1879–1963) z farnosti sv. Jakuba, nevíme. Snad že už byl v důchodovém věku a bez pracovních závazků. Černý do služby nastoupil už ve čtvrtek 27. dubna odpoledne³⁶. SÚC totiž velmi záleželo na tom, aby bohoslužby i nadále probíhaly tak, jako by se nic nestalo³⁷.

Správcovství Putnovi poněkud komplikovali čtyři podnájemníci, kteří měli v klášteře trvalý pobyt. Jak uvádí ve své zprávě, „není možno [je] nijakým způsobem bez omezení osobní svobody izolovat a je nutno věnovati jim stálou pozornost“³⁸. Jeden z nich, diecézní kněz ve výslužbě Melichar Vožd'a, se spolu s Karlem Černým zapojil do zpovídání a sloužení mší³⁹. Františkánský terciář, důchodce a dřívější pomocník bratří Arnošt Žižka se dál staral o zahradu⁴⁰. O pobývání dalších dvou toho mnoho nevíme. Byl to Josef Břínek, rovněž důchodce a bývalý pomocník kapucínů, a vysokoškolský student František Šuráň⁴¹. Můžeme k nim připočítat ještě penzistu Antonína Odstrčila, který v klášteře sice neměl trvalý pobyt, ale de facto tu bydlel také. Patřil ke kapucínským pomocníkům, pracoval v hrobce jako průvodce⁴².

Rozdělení kláštera

V pátek 28. dubna, druhý den po odvozu bratří, byl kostel otevřen jako obvykle v pět hodin ráno. Několik desítek věřících přišlo ke zpovědi a kolem 250 jich usedlo do lavic ke slavení mše svaté.⁴³

30 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1125–1126; zpráva z 2. 5. 1950.

31 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 987–988.

32 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 987–988.

33 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1053–1057.

34 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2614, fol. 5–7; u bodu III. je ručně dopsáno, že to má proběhnout už ve čtvrtek.

35 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2614, fol. 5–7; u bodu III. je ručně dopsáno, že to má proběhnout už ve čtvrtek.

36 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1121–1123; zpráva z 28. 4. 1950.

37 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2614, fol. 5–7; u bodu III. je ručně dopsáno, že to má proběhnout už ve čtvrtek.

38 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 859–860; zpráva z 25. 5. 1950.

39 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1121–1123; zpráva z 28. 4. 1950.

40 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 859–860; zpráva z 25. 5. 1950. V klášteře bydlel od roku 1921. Zdroj: Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 875. Odstěhoval se 23. 9. 1950. Zdroj: Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1017; zpráva zmocněnce SÚC Jaroslava Putny z 2. 10. 1950. Zemřel v roce 1959. Zdroj: Hrob na Ústředním hřbitově v Brně, skupina 12, řada 4, číslo hrobu 341.

41 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2615, fol. 52; seznam lidí bydlících v klášteře, březen 1950.

42 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2614, fol. 29–30.

43 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1121–1123; zpráva z 28. 4. 1950.

Stejný jako za kapucínů zůstal rovněž laický personál. Službou kostelníka byl pověřen jmenovec duchovního správce Karel Černý, který zde pomáhal i předtím⁴⁴, na bohoslužby docházela tatáž skupina ministrantů⁴⁵, o hudební doprovod se opět staral regenschori Josef Bláha⁴⁶ se svým sborem a ke změně nedošlo zřejmě ani u dobrých duší, které každý týden uklízely kostel a pečovaly o květinovou výzdobu.

Brzy se však projeví organizační nesnáze vyplývající z dříve logického propojení kostela a klášterních budov: „Je-li kostel otevřen, má každý možnost přístupu do kláštera,“ píše v květnové zprávě Putna. „Pro kostel nejsou výslovně určeny některé místnosti. Kostelní věci [...] jako roucha, sochy, pokrývky, svícny, vázy, květiny, mešní víno aj. jsou rozmístěny po celé klášterní budově.“⁴⁷ Biskupský ordinariát proto žádá krajský národní výbor o vymezení a protokolární předání části kláštera pro potřeby duchovní správy⁴⁸. V srpnu jí připadne šest místností v prvním patře, jedna v přízemí a několik komor⁴⁹. Od zbytku kvadratury, o kterou se už krátce po akci K ucházelo Moravské muzeum⁵⁰, budou tyto prostory během listopadu odděleny zděnými přepážkami⁵¹.

Zatímco se muzeum nemůže dočkat přislíbených budov kláštera⁵² a kostel i v rukou nové duchovní správy se denně plní věřícími⁵³, kapucínská hrobka zatím zůstává poněkud bezprizorní. Bezprostředně po akci K ji církevní tajemník Mašek nechal několik dnů zavřenou⁵⁴, načež se jejího provozu dočasně ujal Putna⁵⁵. Situaci nakonec vyřešil kněz Černý, který SÚC jednoduše oznámil, že očekává připojení hrobky k duchovní správě kostela⁵⁶. A tak se v polovině srpna i stalo⁵⁷. To se však nelíbilo Moravskému muzeu, které počátkem října poslalo Náboženskému fondu SÚC žádost, aby hrobka byla předána jim. Ředitel muzea poukázal na nutnost provádět státní politiku odluky školství a osvěty od církve důsledně a „nenechávati správě kostela u Kapucínů tak důležitou kulturně-historickou památku“. Zároveň vyjádřil obavu, že by hrobka mohla být zneužívána k „záměrné agitaci“, a nakonec fond ubezpečil, že muzeum „nemá jiného zájmu, než přiblížiti objektivním způsobem tuto důležitou památku širokým vrstvám našeho lidu“.⁵⁸ Tato žádost kupodivu neuspěla.

Vyklízení kláštera

Než si 20. října Moravské muzeum převzalo klášter i se zahradami⁵⁹, musely být všechny místnosti budov vyklizeny. Kapucínský archiv si koncem července odvezl ředitel krajského archivu Vincenc

44 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1121–1123; zpráva z 28. 4. 1950.

45 Rozhovor s Vladimírem Rampulou ze 17. 1. 2017 v kapucínském klášteře v Brně; na přelomu 40. a 50. let v kapucínském kostele ministroval.

46 Archiv kláštera kapucínů v Brně, AG • 01, Agenda 1950–1970, fol. 2; Josef Bláha (1910–1979).

47 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 859–860; zpráva z 25. 5. 1950.

48 Diecézní archiv Biskupství brněnského, Biskupská konzistoř Brno, inv. č. 3967, sg. C 2, ev. j. 1065, fol. 78.

49 Archiv města Brna, Církevní oddělení, B1/8, 1949–1955, inv. č. 245, krabice 28, nefoliováno.

50 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2614, fol. 126; žádost byla datována 16. 5. 1950.

51 Archiv města Brna, Církevní oddělení, B1/8, 1949–1955, inv. č. 245, krabice 28, nefoliováno.

52 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 884.

53 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, I. a II. manipulace, karton 1214, fol. 480–483.

54 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1124; zpráva z 28. 4. 1950.

55 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 859–860; zpráva z 25. 5. 1950.

56 Archiv města Brna, Církevní oddělení, B1/8, 1949–1955, inv. č. 245, krabice 28, nefoliováno.

57 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1036.

58 Národní archiv Praha, fond 852, Státní úřad pro věci církevní, Praha, 1949–1956, karton 83, inv. č. 109, nefoliováno. Žádost Moravského muzea z 3. 10. 1950; žádá Náboženský fond SÚC v Praze prostřednictvím církevního referátu ÚNV v Brně.

Sameš⁶⁰. Vybrané sochy, obrazy a hudebniny byly začátkem září navezeny do depozitářů Moravského muzea⁶¹, některé umělecké předměty přebralo Městské muzeum⁶². Knihovnu si sice na svátek svatého Františka formálně přebrala Zemská a universitní knihovna v Brně⁶³, avšak díky výjimce Kulturní komise SÚC mohl knižní fond zůstat na svém místě v Trenckově křídle⁶⁴. I když ne celý, literatura vyhodnocená jako braková byla vyřazena a odvezena na krajský národní výbor⁶⁵.

Část běžného vybavení, jako například mýdla, plátna, elektrospotřebiče, lékárničky, židle, plynové lampy a kamna⁶⁶, soudruzi vyexpedovali po železnici do klášterů v Kadani, Nové Říši a na Velehradě⁶⁷. Estébáci se zase postarali o globus, který zabavili „pro svoji úřední potřebu“⁶⁸. Další věci si vzala Charita, mj. mešní víno, něco městský bazar, zbytek sběrné suroviny⁶⁹. Peníze z odprodeje klášterního inventáře a potravin vyinkasoval náboženský fond spravovaný SÚC, stejně jako hotovost, vkladní knížky či poštovní známky; koneckonců mu připadly i samotné budovy. Prodány byly dokonce i desítky trvalek a dřevin vykopaných ze zahrady.⁷⁰ Ovšem po bratřech zůstala též zvířata: slepice, králíci, kočky, klece s kanárky⁷¹ a akvárium s rybičkami⁷². Co se s nimi stalo, nevíme. Jen u kanárků se dochoval záznam, že se o ně podělili kostelník a příslušník StB⁷³.

Hodně času a energie Putnovi vzalo vypořádání se s osobními věcmi bratří. První zásilka oblečení, ručníků a ložního prádla odešla za kapucíny do centralizačního kláštera v Broumově pár dnů po likvidačním zásahu⁷⁴. Poté začaly od bratří přicházet požadavky na posláním dalších věcí. Putna situaci nesl nelibě, jednak jim nemohl zapomenout vzpouru při balení, jednak automaticky pokládal veškerý majetek kláštera za státní. U každé věci si proto ověřoval, zda jde skutečně o majetek konkrétního bratra, přičemž ho mátl zjištění, že řeholníci mívali vše společné.⁷⁵ Kapucíni si psali především o knihy, ale též o doklady, fotografie, šachy, nástěnné hodiny nebo třeba rádio. Klétus Petěrka požádal o zaslání piána. Zřejmě chtěl vyzkoušet, co soudruzi vydrží. Správce Putnu to spolehlivě vytočilo.⁷⁶ Některé věci ze svých cel bratři postoupili svým příbuzným a přátelům. Například zmocnili kněze Černého, aby jejich knihy předal nebo odeslal konkrétním lidem.⁷⁷

59 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2614, fol. 119; zpráva KNV v Brně o situaci vyklizených klášterů, 19. 10. 1950.

60 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 866.

61 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1050; protokol.

62 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1053–1057.

63 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1028; protokol o převzetí.

64 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2614, fol. 212.

65 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1053–1057.

66 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 871–872.

67 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1053–1057.

68 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1053–1057.

69 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1053–1057.

70 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1053–1057.

71 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 862.

72 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 918.

73 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 862.

74 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 859–860; zpráva z 25. 5. 1950.

75 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 859–860; zpráva z 25. 5. 1950.

76 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 859–860; zpráva z 25. 5. 1950.

77 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, III. manipulace, karton 2616, fol. 1030, 1039.

Cesta dlážděná perzekucí

Věřící na bezprecedentní likvidaci řeholí, jež neměla oporu v žádném tehdy existujícím zákoně⁷⁸, reagovali po svém. Začali ještě ve větší míře navštěvovat bohoslužby a štědře přispívat kněžím nejen penězi, ale třeba i potravinami. Poznámky brněnského církevního tajemníka Maška o tom, že sympatie lidí jsou viditelně na straně církve, prostupují téměř všemi situačními zprávami roku 1950.⁷⁹ Jmenovitě se mj. zmiňuje o enormně narůstajících darech v kapucínském kostele a vysokém výtěžku v hrobce pod ním⁸⁰.

Pravdou ale také zůstává, že téma zrušených mužských klášterů se z debat lidí postupně vytrácelo. Možná proto, že se komunisté brzy postarali o další rozruch. V srpnu začali centralizovat řeholnice a zabavovat jejich kláštery⁸¹; z Brna sestry odvezli 25. září⁸². Na přelomu listopadu a prosince 1950 veřejnost zneklidnil monstrproces s olomouckým biskupem Zelou⁸³ a hned v lednu následujícího roku pak se třemi biskupy na Slovensku⁸⁴. V srpnu 1951 brněnskou diecézi doslova šokoval tzv. babický případ⁸⁵ se sedmi rozsudky smrti. V průběhu dalšího roku StB pozatýkala několik kněží z Brna a okolí⁸⁶ a rok nato soudruzi zatkli i samotného biskupa Skoupého⁸⁷. A tak bychom mohli ve výčtu pokračovat. Likvidace mužských řeholí se zkrátka stala jen jednou z mnoha perzekučních kostek na komunistické cestě ke světlým zítřkům.

78 Jiří Rajmund Tretera: Nová právní situace církví a náboženských společností v roce 1950; Stát a církev v roce 1950: sborník příspěvků z konference pořádané Českou křesťanskou akademií, Ústavem pro soudobé dějiny, Centrem pro studium demokracie a kultury ve spolupráci s Arcibiskupstvím pražským dne 21. června 2000 v Emauzském klášteře v Praze, Centrum pro studium demokracie a kultury, Praha, 2000, s. 30–31.

79 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, I. a II. manipulace, karton 1214, fol. 644, 636, 480–483, 26, 578; karton 1215, fol. 146–147, 466–468.

80 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, I. a II. manipulace, karton 1214, fol. 480–483.

81 Karel Kaplan: Stát a církev v Československu 1948–1953, Nakladatelství Doplněk, Brno, 1993, s. 121.

82 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, I. a II. manipulace, karton 1215, fol. 769.

83 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, I. a II. manipulace, karton 1215, fol. 466–468.

84 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, I. a II. manipulace, karton 1215, fol. 777–779.

85 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, I. a II. manipulace, karton 1216, fol. 1027. Dne 2. 7. 1951 byli v Babicích zastřeleni tři funkcionáři KSČ. Soudem bylo vyneseno sedm trestů smrti. Kněží Václav Drbola a František Pařil byli popraveni 3. 8. 1951, kněz Jan Bula byl popraven 20. 5. 1952.

86 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, I. a II. manipulace, karton 1217, fol. 417, 135, 96.

87 Moravský zemský archiv, fond B 124, Krajský národní výbor Brno, I. a II. manipulace, karton 1217, fol. 886.